

VN/25717/2022
VN/25717/2022-UM-7

1.2.2024

Kehitysevaluoinnin suunnitelma 2024-2026

Evaluoinnin normin (Normi 1/2015) mukaan kehitysevaluoinnin yksikkö laatii vuosittain kolmivuotisen kokonaissuunnitelman ulkoministeriön toteuttaman kehityspolitiikan ja -yhteistyön evaluoimiseksi. Tämä evaluoinnin kokonaissuunnitelma sisältää EVA-11:n keskitettyjen evaluointien suunnitelman sekä kehityspolitiikkaa ja -yhteistyötä toteuttavien osastojen hajautettujen evaluointien suunnitelman. Suunnitelma kattaa vuodet 2024–2026 siten, että vuoden 2024 evaluoinnit toteutetaan tämän suunnitelman mukaisesti ja tulevien vuosien evaluointikohteet ovat alustavia ja tarkentuvat seuraavan suunnitelman laatimisen yhteydessä. Suunnitelma huomioi pidemmän aikavälin kehityspoliittiset painotukset, hallitusohjelman tuomat muutokset sekä kehitysrahoituksen kanavien muutokset. Tämä näkyy niin teemojen valinnassa kuin siinä mitä evaluoinneissa tullaan tarkastelemaan.

EVALUOINNIN KOKONAISUUNNITELMA VUOSILLE 2024–2026

1. KEHITYSPOLITIIKAN JA YHTEISTYÖN EVALUOINTI

Kehityspolitiikan ja -yhteistyön evaluointi (kehitysevaluointi) on osa valtion talousarviolain ja -asetuksen ulkoministeriölle (UM) asettamia toiminnan tarkoituksenmukaisuutta, tehokkuutta, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä näiden arviointia koskevia velvoitteita (tilivelvollisuus). Kehitysevaluointi palvelee organisaation laajuista oppimista ja laadun kehittämistä tuottamalla tarvittavaa, itsenäistä ja riippumattonta tietoa toiminnasta. Se edistää myös kehityspoliittista läpinäkyvyyttä ja avoimuutta.

Evaluointien tehtävänä on arvioida kehityspolitiikan ja -yhteistyön onnistumista suhteessa niille annettuihin tavoitteisiin. Näitä tavoitteita on määritelty mm. hallitusohjelmassa, Suomen kansainvälisissä sitoumuksissa (erityisesti Agenda 2030:ssa), UM:n strategisissa suunnitelmissa, kehityspolitiikan ylivaalikautisessa selonteossa sekä rahoituskokonaisuuksien ja temaattisissa suunnitelmissa. Evaluointien tulee palvella kehityspolitiikan ja -yhteistyön strategista suunnittelua, päätöksentekoa ja raportointia koko ministeriössä.

Evaluointien suunnittelussa noudatetaan OECD DAC:n ja muita kansainvälisiä evaluointiperiaatteita, joita ovat evaluointitoimen riippumattomuus, itsenäisyys, luotettavuus, hyödyllisyys, käytettävyys sekä ajankohtaisuus. EVA-11 profiloituu evidenssiin perustuvan tarpeellisen tiedon tuottajana sekä edistää tulosten käyttöä ja tukee evaluointikapasiteetin ylläpitoa.

Evaluointinormi (Normi 1/2015) ohjaa kehitysevaluointitoimintaa. Tavoitteena on, että kaikki Suomen kehitysrahoituskohteet evaluoitaisiin vähintään kerran rahoituskauden aikana. Evaluoinneilla pyritään kattamaan keskipitkällä aikavälillä koko kehityspolitiikan ja -yhteistyön toimintakenttä politiikan painopisteistä yhteistyökanaviin ja strategiaan toimintaperiaatteisiin. Kehitysyhteistyövaroja koskevissa rahoitus-

esityksissä, päätösten ja sopimusten ehdoissa sekä hankehallinnossa tulee varmistaa toiminnan evaluoitavuus. Alustava suunnitelma evaluoinnin toteuttamistavasta ja rahoituksesta tulee sisältyä rahoitusesitykseen tai vaihtoehtoisesti keskitetysti rahoitusinstrumentin tai linjauksen ohjeistukseen. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida mahdollisten edellisten evaluointien tulokset ja huolehtia riittävästä seurannasta ja raportoinnista. Evaluointiyksikön edustaja seuraa tätä laaturyhmän jäsenenä.

Normin mukaan EVA-11 laatii vuosittain evaluoinnin kokonaissuunnitelman. Suunnitelma käsittää keskitetyt ja hajautetut evaluoinnit. Tämä suunnitelma kattaa vuodet 2024–2026 siten, että vuoden 2024 suunnitelma pyritään toteuttamaan sellaisenaan. Muiden vuosien osalta suunnitelma on alustava ja evaluointikohteet tarkentuvat vuosi kerrallaan.

Tämä evaluointisuunnitelma huomioi kehitysrahoituksen kanavien ja painopisteiden muutoksia. Rahoituksen voimakas siirtyminen kahdenvälisestä monenkeskiseen tulee vaikuttamaan niin siihen mitä arvioidaan kuin miten arvioidaan. Esimerkiksi fokusointia maaohjelmiin tapausten valinnassa vähennetään, monenkeskisten, kansalaisjärjestöjen ja yksityissektorin osuuksia lisätään. EVA-11 tulee myös lisäämään yhteistyötä monenkeskisten järjestöjen evaluointitoimien kanssa ml. yhteisevaluointeja.

Evaluointisuunnitelma ottaa myös huomioon hallitusohjelman painopisteiden ja toimintatavan korostuksia tuottamalla tarvittavaa arviointitietoa tukemaan alussa kehityspolitiikan suunnittelua ja arvioimaan lopussa kehityspoliittisten toimintatapojen tuloksellisuutta.

2. EVALUOINTISUUNNITELMAN KATTAVUUS JA LAATIMINEN

Keskitetyt evaluoinnit koostuvat kehitysevaluoinnin yksikön toimeksi antamista laajoista, poliittisesti ja/tai strategisesti merkittävistä evaluointeista kuten esimerkiksi politiikkalinjausten, painopistealueiden, maaohjelmien, rahoitusinstrumenttien, toimialojen ja toimintatapojen evaluoinneista. Keskitettyjen evaluointien toteutusta varten on vuonna 2021 solmittu 4-vuotinen puitesopimus ja tarvittava rahoitus keskimäärin 2-3 vuosittaisen laajan evaluoinnin toteuttamiseen. Evaluointien lisäksi yksikkö toimeenpanee vuodessa 1-3 ministeriön strategisen tiedon tarpeesta nousevaa kohdennettua tarkastelua tai arviointia. Uuden puitesopimuksen hankinta käynnistyy vuoden 2024 alussa. Sopimuksella pyritään turvaamaan aiempaa useampien, erilaisten evaluointitoimijoiden osallistaminen.

Hajautetuilla evaluoinneilla tarkoitetaan kehityspolitiikkaa ja -yhteistyötä toteuttavien ja hallinnoivien osastojen, yksiköiden ja edustustojen toteuttamia hanke- ja rahoituskokonaisuuksiin liittyviä evaluointeja (puolivälitarkastelu/-evaluointi ja loppuevaluointi), arviointeja ja tarkasteluja. Myös erilaiset kehityskumppanit (esim. YK-järjestöt, kansainväliset ja kansalaisjärjestöt sekä kehityspankit), joilla on oma riippumaton evaluointitoimi, toteuttavat hajautettuja evaluointeja Suomen rahoittamista ohjelmista.

2.1. Evaluointisuunnitelman laatiminen

Evaluointisuunnitelmissa noudatetaan evaluoinnin yleisiä periaatteita ja yksittäisten toimeksiantojen ohjaavana periaatteena on, että tulokset ovat käytettävissä silloin, kun niiden tarjoamaa riippumatonta tietoa tarvitaan.

Evaluointien tarpeen, hyödyllisyyden ja käytettävyyden varmistamiseksi suunnitelma laaditaan osallistavasti yhteistyössä kaikkien kehityspolitiikkaa ja -yhteistyötä toteuttavien osastojen kanssa. Lisäksi suunnitelmaa laadittaessa EVA-11 konsultoi ministereiden kanslioita, Kehityspoliittista toimikuntaa ja Fingoa.

EVA-11 esittelee suunnitelman kehityspoliittiselle alivaltiosihteerille ja kehityspoliittiselle ohjausryhmälle. Näiden lähetekeskustelujen jälkeen yksikkö viimeistelee evaluointisuunnitelman.

Kehityspolitiikkaa ja -yhteistyötä toteuttavien osastojen antaman tiedon pohjalta EVA-11 kokoaa evaluointisuunnitelman hajautetuista evaluoinneista kolmelle seuraavalle vuodelle. Suunnitelmien muutoksista tulee ilmoittaa EVA-11:lle. Muutokset vahvistetaan seuraavan kokonaissuunnitelman päivityksen yhteydessä. Jokainen osasto tai yksikkö vastaa esittämiensä evaluointien toimeenpanemisesta.

Evaluoinnin kokonaissuunnitelma jaetaan tiedoksi UM:ssä kehitysyhteistyötä hoitaville osastoille, yksiköille ja edustustoille sekä julkaistaan UM:n ulkoisilla verkkosivuilla suomeksi ja englanniksi. Evaluointien aiheet julkaistaan myös OECD:n sivustolla. Suunnitelma arkistoidaan sähköiseen arkistoon.

3. EVALUOINTISUUNNITELMA VUOSILLE 2024–2026

3.1 Vuonna 2024 saatetaan päätökseen seuraavat vuoden 2023 suunnitelman mukaiset ja käynnissä olevat evaluoinnit

Maaohjelmien meta-analyysi (2023–2024)

Uusien maaohjelmien toimeenpano käynnistyi vuonna 2021. Maaohjelmien meta-analyysi alkoi vuonna 2023 ja valmistuu keväällä 2024, jotta analyysin tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää nykyisten maaohjelmien jälkeisen ajan suunnittelussa. Normin mukaisesti maaohjelmien arviointi kuuluu EVAn tehtäviin. EVA on suunnitellut yhdessä alueosastojen kanssa evaluoinnin niin, että se sisältää sekä fasilitoidun itsearvioinnin komponentin että selkeästi riippumattoman ja itsenäisen arvioinnin aspektin. Meta-analyysi kattaa Aasian, Afrikan kumppanimaiden sekä Palestiinan ja Ukrainan maaohjelmat.

Evaluointi käynnistyi syksyllä 2023 ja valmistuu keväällä 2024.

3.2 Vuonna 2024 aloitettavat uudet evaluoinnit ja tarkastelut

Evaluointi: Rauhanomaiset, demokraattiset yhteiskunnat

Suomi toimii kokonaisvaltaisesti ja johdonmukaisesti rauhanomaisen ja demokraattisen sekä oikeusvaltioperiaatteeseen ja hyvään hallintoon nojautuvan yhteiskuntakehityksen edistämiseksi. Tämä on yksi Suomen kehityspolitiikan painopistealue. Evaluointi täydentää ja syventää analyysiä ulkoministeriön teettämälle selvitykselle tuesta demokratian, oikeusvaltiokehityksen ja hyvän hallinnon saralla vuosina 2010.

Evaluointi käynnistyy syksyllä 2024 ja valmistuu keväällä 2025.

Yhteisevaluointi: Nordic Trust Fund Evaluation

Monenvälinen yhteistyö muodostaa kasvavan osan Pohjoismaiden kehitysrahoituksesta, ja merkittävä ja kasvava osa monenvälisestä rahoituksesta kanavoidaan erilaisten monenvälisten rahastojen kautta, erityisesti Maailmanpankin ja YK:n sisällä. Monenvälisten rahastojen käytön lisääntyminen on jatkunut useiden vuosikymmenten ajan ja nykyään on laaja valikoima rahastoja koon, tarkoituksen, maantieteellisen painopisteen ja hallintorakenteen suhteen.

Kahdenvälisten avunantajien korvamerkittyjen ja monenvälisten rahastojen käyttöä on käsitelty muutamissa MOPAN-raporteissa, useissa akateemisissa tutkimuksissa ja joissakin arvioinneissa, mutta usein monenvälisten organisaatioiden näkökulmasta. Suomi osallistuu tähän vuoden 2024 alusta käynnistyvään pohjoismaiseen yhteisarviointiin, jonka tarkoituksena on täyttää tarvittavan tiedon puute, ml. pohjoismaisten rahastojen tuen ja koordinoinnin käytännöt ja vaikutukset. Evaluoinnissa keskitytään Maailmanpankkiin, UN Multi-Partner Trust Fundiin (MPTF) ja Afrikan kehityspankkiin. Kaikki Pohjoismaat osallistuvat tähän evaluointiin.

Evaluointi käynnistyi joulukuussa 2023 ja valmistuu vuoden 2025 alussa

Tarkastelu: Digitalisaatio on keskeinen teema hallitusohjelmassa niin kasvun vauhdittajana, turvallisuuden ja kriisinkestävyyden vahvistajana kuin myös yhteiskunnallisen osallistavuuden mahdollistajana. Digitalisaatio on keskeisessä roolissa myös Suomen kehityspolitiikassa ja –yhteistyössä. Vuonna 2020 ministeriö teetti kehityspoliittisen tilausselvityksen: ”Connecting Africa - Perspectives for Energy, Transport, Digitalisation and Research and Innovation”. Toistaiseksi UM:llä ei ole kokonaisvaltaista strategiaa digitalisaation edistämiseksi kehittyvissä maissa. Suomen kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko vuonna 2024 avanee aiheetta lisää. Mahdollinen tarkastelu arvioi digitalisaation integroitumista, toteutusta ja tuloksia kehitysyhteistyössä tähän mennessä. Tarkastelun tulokset valettavat uuden kauppaa- ja kehityspoliittisen selonteon alkutilannetta ja tuottavat tietoa mahdolliselle kokonaisvaltaiselle strategialle digitalisaation edistämiseksi Suomen kehityspolitiikassa ja –yhteistyössä.

Tarkastelu käynnistyy syksyllä 2024 ja valmistuu vuoden 2025 alussa.

Evaluointi: Kestävä luonnonvarojen käyttö ja luonnon monimuotoisuus on ollut Suomen kehityspoliittinen painopiste jo pitkään. Hallitusohjelman mukaisesti jatkossa edistetään kehittyvissä maissa suomalaista osaamista hyödyntävää kestävä metsätaloutta ja metsityshankkeita sekä muita hankkeita, jotka parantavat paikallisia elinoloja ja kasvattavat globaalia hiilinielua. Luonnon monimuotoisuus lisättiin läpileikkaavaksi tavoitteeksi vuonna 2022. Painopistettä ei ole evaluoitu pitkään aikaan. Viimeisin keskitetty evaluointi, Finnish Support to Forestry and Biological Resources, valmistui vuonna 2011. Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus evaluoitiin vuonna 2023 ja tämä evaluointi on sille jatkumoa.

Evaluointi käynnistyy syksyllä 2024 ja valmistuu 2025.

Evaluointien tarkoitusta, tavoitteita ja rajoituksia tarkennetaan erikseen kunkin evaluoinnin lopullista tehtävämäärittelyä laadittaessa, jolloin ne fokuoituvat tiedon hyödyllisyyden ja evaluoitavuuden takia.

3.3 Vuosille 2025 ja 2026 esitetyt uusia evaluointeja (alustava suunnitelma)

2025

Evaluointi: Naisten ja tyttöjen oikeudet ovat olleet Suomen kehityspolitiikan painopisteenä jo pitkään. Nykyinen hallitusohjelma jatkaa tätä painotusta. Viime hallituskaudella tätä painopistettä ei evaluoitu erikseen. Edellinen keskitetty evaluointi toteutettiin vuosina 2017-2018. Sukupuolten välinen tasa-arvo on myös yksi Suomen kehityspolitiikan läpileikkaavista tavoitteista ja sitä kautta koskee kaikkea toimintaa. Suomi huomioi myös syrjimättömyyden periaatteen kaikessa toiminnassaan. Evaluoinnissa huomioidaan myös vammaisuus ja alkuperäiskansojen oikeudet ja asema ja niiden linkittyminen sukupuoliseen tasa-arvoon osana analyysiä.

Evaluointi käynnistyy 2025.

Evaluointi: Suomen tuki Ukrainalle. Ukrainalle laadittiin oma kehitysyhteistyön maaohjelma vuonna 2016. EVA-11 evaluoi ulkoministeriön itäosaston kehitysyhteistyötä kokonaisuudessaan vuonna 2020-21. Nykyinen maaohjelmakausi kattaa vuodet 2021-2024. Kehitysyhteistyö ja humanitaarinen apu Ukrainalle on kasvanut merkittävästi Venäjän aloitettua hyökkäyssotansa Ukrainaan. Myös ministeriön henkilöresursseja on vahvistettu. Vuonna 2023 Ukraina oli Suomen suurin apua saava kahdenvälinen yhteistyömaa. Ukrainan jälleenrakentamista koskevan kansallisen suunnitelman 1. osa julkaistiin joulukuussa 2023. Vuoden 2024 aikana laaditaan suunnitelma, joka määrittelee kokonaisvaltaisesti Suomen ja Ukrainan välisen yhteistyön, ml. kehitysyhteistyön. Ukrainalle suunnatun tuen kasvettua merkittävästi on tarpeen evaluoida kehitysyhteistyövaroin tuettua yhteistyötä myös edellisen (itäosaston kehitysyhteistyön) evaluoinnin suositusten valossa, ml. toimeenpano, avun tuloksellisuus ja kehitysyhteistyön riskienhallinta. EVA-11 tulee

harkitsemaan myös mahdollisuutta osallistua avunantajien yhteiseen *real time* -arviointiin tai muihin yhteisevaluointijärjestelyihin.

Evaluointi käynnistyy vuoden 2025 lopussa.

2026

Tarkastelu: Kehityspolitiikka osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tarkastelussa arvioidaan kehityspolitiikan vaikuttavuutta ja kontribuutiota ulko- ja turvallisuuspolitiikan (UTP) tavoitteiden saavuttamisessa. Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022. Vuoden 2024 alussa laaditaan ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko sekä puolustuselonteko, joissa määritetään myös Suomen Nato-jäsenyyden peruslinjaukset. Kevääseen 2024 mennessä laaditaan Suomen kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko. Selonteossa asetetaan tavoitteet sekä määritellään tarvittavat toimenpiteet ja niiden seuranta. Selonteko sisältää linjaukset Suomen suhteista kehittyviin maihin.

Tarkastelussa selvitetään kehityspolitiikan ja -yhteistyön roolia, merkitystä, laajuutta ja painoarvoa eri UTP:n osatavoitteissa. Tarkastelu tuottaa tietoa UTP:n muuttuneen toimintaympäristön (maailman turvallisuustilanne, ilmastonmuutoksen aiheuttamat haasteet, kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen sekä globaalit terveysuhat) vahvempaan huomioimiseen ja siihen, miten UM voisi strategisemmin suunnitella kehityspolitiikan ja -yhteistyön työkalujen käyttöä ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi sekä miten UTP:n toimia voitaisiin synergisemmin käyttää globaalin kestävän kehityksen ja turvallisuuden vahvistamiseksi.

Tarkastelu käynnistyy 2026.

Evaluointi: Kehitysyhteistyö kaupan ja taloudellisen toiminnan edistäjänä. Suomen tavoitteena on rakentaa kehittyvien maiden kanssa kestäviä kumppanuuksia, jotka perustuvat molemminpuoliseen hyötyyn ja kunnioitukseen. Suomen tavoitteena on vähentää kehittyvien maiden epätervettä poliittista ja taloudellista riippuvuutta ulkovalloista. Kehityspolitiikan painopisteet linjataan osana Suomen kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selontekoa. Taloudellista toimintaa edistävä kehitysyhteistyö on keskeisessä roolissa tasa-arvoisempien taloussuhteiden edistämiseksi. Suomen tuki kumppanimaiden talouden vahvistamiseksi, työpaikkojen luomiseksi ja toimeentulon parantamiseksi (painopistealue 2) evaluoitiin vuoden 2020 aikana. Suomen kauppaa tukevan kehitysyhteistyön evaluointi tehtiin vuonna 2016 UM:n *Aid for Trade* -toimintasuunnitelman (2012) pohjalta.

Evaluointi käynnistyy 2026.

Evaluointi: Meta-evaluointi. Kehitysevaluoinnin yksikkö toteuttaa aika-ajoin meta-evaluointeja jotka keskittyvät erityisesti hajautettujen evaluointien laatuun. Edellinen meta-evaluointi valmistui vuonna 2022 ja se perustui ministeriölle kehitettyyn erityiseen menetelmään. Seuraavan meta-evaluoinnin fokuksista ja menetelmää muokataan vastaamaan hajautettujen evaluointien muuttunutta portfolioa ja ministeriön tietotarpeita. Erityisesti huomioiden lisääntynyt rahoitus monenkeskisten toimijoiden kautta.

Evaluointi käynnistyy 2026.

Vuosien 2025 ja 2026 evaluointien aiheita tarkennetaan ja toteutuksesta sovitaan vuoden 2024 aikana. Evaluointeja ja tarkasteluita lisätään vuosittain suunnitelmaan tieto- ja arviointitarpeiden mukaisesti.

3.4 Hajautetut evaluoinnit

Hajautettujen evaluointien suunnitelma on esitetty liitteessä 1. Suunnitelman ovat laatineet kehitysyhteistyötä hallinnoivat osastot. Laadukkaat, säännöllisesti tehdyt evaluoinnit ovat tärkeitä maaohjelmien evaluoitavuuden kannalta sekä 3-4 vuoden välein tehtäville meta-evaluoinneille.

EVA-11 tarjoama **Help Desk**- toiminto tukee hajautettujen evaluointien suunnittelua ja toteutusta. Toiminto voisi hyödyntää laajemminkin. Yhtenäisyyden ja systemaattisuuden varmistamiseksi EVA-11 sisältää Help Desk -toiminnon osaksi evaluointipalveluiden puitesopimusta.

Yksiköiden tulee tässäkin tapauksessa huolehtia itse hankintojensa kustannuksista, evaluointien sisällön suunnittelusta (ToR) sekä evaluointiprosessin ohjaamisesta. Alueosastojen kilpailuttama evaluointien puitesopimus tuli voimaan vuonna 2023.

Huomioita hajautettujen evaluointien suunnitelmasta:

Viimeisimmästä hajautettujen evaluointien metaevaluoinnista vuosilta 2017-2020 selviää, että evaluointien vuosittainen määrä on ollut melko stabiili. Useat hankkeet ovat ns. multi-bi -hankkeita, jolloin evaluoinnista vastaa useimmiten yhteisrahoittajakumppani. **Multi-bi -hankkeiden evaluointeihin on tärkeää osallistua, jotta voidaan varmistaa evaluointien hyödyllisyys, käytettävyys ja laatu.** EVA-11 rohkaisee alueosastoja osallistumaan muiden organisaatioiden järjestämiin evaluointeihin, koska se on hyvä vaikuttamis- ja oppimismahdollisuus.

Hajautettujen evaluointien suunnitelmien mukaan on ALIlla seuraaviksi kolmeksi vuodeksi suunnitteilla 33 evaluointia, ASAlla 27 ja ITÄ-osastolla 17. KPO:lla on 10 evaluointia ja POLilla seitsemän. KEOn kaikki ohjelmatukijärjestöt evaluoivat ohjelmansa. Lisäksi KEolla on 10 muuta evaluointia.

Alueosastoilla on erilaisia tietotarpeita, mitkä edellyttävät **erityyppisiä evaluointeja**. Hajautetuista evaluoinneista suurin osa on väli- tai loppuevaluointeja. Mukana on myös itsearviointeja, suppeampia arviointteja (review) ja yhteisevaluointeja. Jälkikäteisarviointeja tehdään vähän, vaikka ne ovat tärkeitä kehitysyhteistyön tuloksellisuutta ja pidemmän aikavälin vaikuttavuutta arvioidessa. EVA-11 ei ole tarkkaa tietoa **kuinka suuri osa kaikista interventioista evaluoidaan** evaluointinormin mukaisesti ja kuinka monen osalta evaluointi jää tekemättä. **Tietoa ei myöskään ole johdonvastineiden määrästä, laadusta eikä takaisin raportoinnista. Haaste on myös evaluointiraporttien julkaiseminen UM:n verkkosivuilla.** On tärkeää, että evaluoinneista vastaavat yksiköt toimittavat valmistuneet evaluointiraportit EVA-11:lle julkaisua varten. Hanke-evaluoinnit ovat oleellisia muutaman vuoden välein tehtäville metaevaluoinneille, jotka antavat tietoa kehitysyhteistyön kokonaisuudesta, sekä strategisille keskitetyille evaluoinneille.

4. EVALUOINTITULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN JA TULOSTEN JULKISTAMINEN

Evaluointien hyödyllisyyden ja käytettävyyden parantamiseksi EVA-11 on lisännyt vuoropuhelua osastojen kanssa sekä kehittänyt mm. referenssiryhmän työskentelyä ja johdonvastineprosessia siten, että evaluointien käyttäjien näkemykset ja tarpeet tulevat paremmin huomioitua. Molemmista prosesseista on laadittu erillinen ohjeistus. Jokaisen evaluoinnin tulokset ja suositukset käsitellään osallistavasti ja tehtyjä päätöksiä seurataan systemaattisesti. Myös evaluoinneista oppimista ja tiedonvälitystä kehitetään edelleen.

4.1. Johdonvastine ja takaisinraportointi

Strategisten keskitettyjen evaluointien johdonvastineet laaditaan työryhmässä, jossa on edustettuina toiminnasta ja suositusten toimeenpanosta vastaavat tahot. EVA-11 toimii prosessissa sihteerinä. Kevään 2024 aikana valmistuvat johdonvastineet seuraavien evaluointien osalta: *Ihmisoikeudet ja ihmisoikeusperustaisuus Suomen kehitysyhteisöpolitiikassa ja -yhteistyössä; Oikeus koulutukseen, oikeus oppimiseen. Koulutussektorin evaluointi; Suomen kansainvälinen ilmasto- ja ympäristöpolitiikka; Suomen toiminta kotimaisen*

tulopohjan vahvistamiseksi kehitysmaissa. Johdonvastineet esitellään kehityspoliittisessa ohjausryhmässä ja niistä tehdään päätökset.

Myös **hajautetuista evaluoinneista olisi hyvä laatia johdonvastine** ja liittää se ohjelman ohjausryhmän pöytäkirjan liitteeksi. Tästä menettelystä **on valitettavan vähän tietoa**. Monenkeskiset kehitysorganisaatiot edellyttävät johdonvastineen laadintaa teettämistään evaluoinneista ja osastoja kannustetaan varmistamaan, että nämä johdonvastineet arkistoidaan ja huomioidaan toiminnan suunnittelussa. EVA-11 on pyrkinyt edistämään asiaa laatimalla johdonvastineiden laatimista koskevan ohjeistuksen, joka on kevennettyä sovellettavissa myös hajautettujen evaluointien seurantaan.

Normin mukaisesti keskitettyjen evaluointien osalta vuonna 2024 raportoidaan kaksi vuotta sitten valmistuneiden evaluointien johdon vastineiden ja suositusten täytäntöönpanosta. Takaisinraportointiin tulevat seuraavat evaluoinnit:

- Syksyn 2021 johdonvastinepäätöksistä: 1) ”Miten opimme, johdamme ja teemme päätöksiä Suomen kehityspoliitikassa ja -yhteistyössä”, 2) Ulkoministeriö vaikuttaa monenkeskisten kehitysorganisaatioiden toimintaan, 3) Suomen kehitysyhteistyö Itä-Euroopassa ja Keski-Aasiassa, ja 4) Suomen ja Vietnamin välisen yhteistyön siirtymä 2008–2020
- Vuoden 2022 johdonvastinepäätöksistä: 1) Vesi rauhanvälityksen lähtökohtana – raportti suomalaisesta vesidiplomatiasta, 2) MOPAN 2015-2021, 3) Yhteisevaluointi pakolaisten oikeuksien toteutumisesta COVID-19 –pandemian aikana, 4) Muutosta käynnistämässä – Suomen humanitaarinen apu 2016-2022

On tärkeää, että myös hajautettujen evaluointien suositukset käsitellään asianmukaisesti evaluointinormin edellyttämällä tavalla. Riittää kun evaluoinnit käsitellään ohjelman ohjausryhmässä ja sovitut toimenpiteet kirjataan kokouksen pöytäkirjaan.

4.2. Viestintä ja raportointi

Vuoden 2023 aikana toimeenpantiin useita hallitusohjelman kannalta keskeisiä evaluointeja siten, että niiden tuloksia voidaan hyödyntää kansainvälisen talous- ja kehitysyhteistyön selonteon laadintaan. Kunkin evaluoinnin tuloksista on viestitty aktiivisesti eri viestintäkanavia käyttäen. Jatkossa katsotaan, miten voidaan parhaiten hyödyntää ja pidentää evaluointien ’käyttöikä’ niin erilaisten julkaisujen kautta kuin myös keskustelutilaisuuksissa. Erityisesti panostetaan viestinnän selkokielisyyteen ja viestien muokkaukseen erilaisia yleisöjä varten.

EVA-11:n viestinnän tavoite on tuottaa päätöksentekijöille laadukasta ja näyttöön perustuvaa tietoa sekä saavuttaa evaluointituloksille näkyvyyttä kehityspoliitiikan ja -yhteistyön toimijoiden piirissä. Tavoitteena on, että evaluointitoiminta ymmärretään UM:ssä tärkeäksi osaksi tulohjausta ja organisaation oppimista.

EVA-11 on laatinut yksikön sisäiseen käyttöön yksityiskohtaisemman viestintäsuunnitelman, jonka lisäksi jokaiselle keskitetyille evaluoinnille laaditaan oma viestintäsuunnitelmansa. Kaikki evaluointiraportit julkaistaan. Evaluointien tuloksista viestitään monipuolisesti ja järjestetään julkisia esittely- ja tiedotustilaisuuksia sekä Helsingissä että virtuaalisesti.

EVA-11 laatii vuosittain **toiminnastaan ja valmistuneista evaluoinneista vuosiraportin**. Vuosiraportti lähetetään myös tiedoksi eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle (UAV) ja esitellään kehityspoliittiselle toimikunnalle (KPT). Sen lisäksi kaikki keskitetyt evaluoinnit käydään esittelemässä työvaliokunnassa.

Hajautettujen evaluointien osalta evaluointinormi edellyttää, että kaikki ministeriön toteuttamat evaluointien raportit **tallennetaan AHA-KYT -järjestelmään sekä julkaistaan UM:n verkkosivuilla**. Harva hajautettu evaluointiraportti on kuitenkaan julkaistu. **Evaluointien todentamat kehityspoliittisiin painopisteisiin liittyvät toiminnan tulokset tulisi raportoida AHA-kytin tulokset-välilehdellä** aina, kun uusi evaluointi on valmistunut. **Intervention vastuuvirkahenkilön tehtävänä on kunkin evaluointiraportin pohjalta täyttää tarvittavat tiedot tulokset-välilehdelle sekä välittää EVA-11:lle valmistuneet raportit julkaistavaksi verkkosivullamme**. EVA-11 seuraa resurssiensa puitteissa viestintä- ja raportointivelvoitteiden täyttymistä sekä lähettää tarvittaessa toimenpidepyyntöjä. EVA-11 kannustaa myös yksiköjä ja osastoja järjestämään käytettävissä olevien resurssiensa mukaan myös hajautetuista evaluoinneista tiedotus- tai muita tilaisuuksia evaluoinnin tulosten jakamiseksi ja laajemman oppimisen edistämiseksi.

Hankkeiden ja ohjelmien evaluoitavuuden varmistamiseksi EVA-11:n edustaja toimii laaturyhmän varsinaisena jäsenenä. EVA-11 on myös KEPO-ohjausryhmän jäsen. Näin turvataan tiedon jakaminen ja kehityspolitiikan ajankohtaisten asioiden sisällyttäminen evaluointitoimintaan.

5. EVALUOINTIKAPASITEETIN KEHITTÄMINEN, VERKOSTOITUMINEN JA KOULUTUS

5.1. Evaluointitoiminnan kehittäminen

Johdon vastine prosessia ja erityisesti 'takaisinraportointia' kehitetään edelleen. **Kehittämistyössä otetaan huomioon jatkumo lähtien evaluointien suosituksista, johdonvastineeseen ja takaisinraportointiin**. Tavoitteena on selkeyttää prosessia, saada se paremmin palvelemaan UM:n tarpeita ja helpottaa melko raskasta prosessia. Erityisesti takaisinraportointia on tarvetta selkiyttää.

Käynnissä oleva tarkastelu keskitettyjen evaluointien käytöstä ja hyödyllisyydestä voi tehdä suosituksia evaluointitoiminnan kehittämiseksi. EVA-11 käsittelee tarkastelun suositukset ja käynnistää tarvittavat kehitystyöt vuonna 2024. Erityisesti panostetaan tekoälyyn perustuvan digityökalun kehittämiseen, mikä mahdollistaa evaluointitulosten aiempaa tehokkaamman hyödyntämisen.

Kehitysevaluoinnin yksikön kilpailuttama puitesopimus evaluointien toimeenpanemiselle Particip- Niras konsortion kanssa päättyy keväällä 2024. Vuonna 2024 EVA-11 kilpailuttaa uuden puitesopimuksen tuleville neljälle vuodelle ja sitä varten analysoi opit edellisestä kaudesta ja harkitsee tarvittavia parannuksia tulevaan hankintaan. Puitesopimuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2024 puolivälissä.

5.2. Kansainvälinen toiminta ja verkostoituminen

Kansainvälinen toiminta on erinomainen tapa kehittää osaamista ja evaluointitoimintaa ministeriössä. Evaluointiyksikkö osallistuukin aktiivisesti eri kansainvälisten verkostojen toimintaan, kokouksiin ja tilaisuuksiin.

EvalPartners on innovatiivinen kumppanuus, jonka jäsenistöön kuuluu kansalaisjärjestöjä ja vapaaehtoisia ammattimaista arviointia edistäviä järjestöjä (Voluntary Organizations for Professional Evaluation (VOPEs)). Kumppanit pyrkivät vaikuttamaan päätöksentekijöihin ja kansalaisyhteiskuntaan, jotta arviointi tulisi osaksi kaikkia tärkeitä päätöksentekoprosesseja. Vaikuttamistyön lisäksi EvalPartners on toiminut vuodesta 2013 lähtien ja julkaissut sähköisiä kaikille avoimia arviointiin liittyviä koulutusmateriaaleja verkossa. Verkosto on pyrkinyt tukemaan vertaisoppimista ja erityisesti yhteistyötä ns. etelän maiden välillä ja nuorten asiantuntijoiden kesken. EVA-11 osallistuu EvalPartnersin tukemiseen ja on mukana verkoston hallituksen (Executive Committee) päätöksentekoa tukevassa kansainvälisessä asiantuntijaryhmässä.

Maailmanpankin aloitteesta perustettiin **Global Evaluation Initiative (GEI)** Trust Fundin kehittämään ja tukemaan kehitysmaiden omaa evaluointitoimintaa ja kapasiteettia. EVA-11 on yksi rahaston perustajista ja johtoryhmän jäsen ja osallistuu aktiivisesti sen toimintaan ja rahoittamiseen.

EVA-11 osallistuu myös Covid-19-pandemian vaikutuksesta syntyneisiin aloitteisiin. OECD DAC:n johtama Covid-19 evaluointikoalitio koostuu eri maiden ja monenkeskisten organisaatioiden kehitysevaluointiyksiköistä. EVA-11 jatkaa yhteisevaluointeja **covid-19-pandemiatoimien tuloksellisuuden ja vaikutavuuden arvioimiseksi ja osallistuu strategiseen yhteisevaluointiin**, jossa syvennetään erityisesti tietoa toimista ja vaikutuksista kumppanimaissa.

Vuoden 2024 aikana EVA-11 osallistuu myös OECD DAC:n EvalNet-verkoston toimintaan, EU:n Evaluation Group sekä Nordic Evaluators ja Nordic+ -verkostoihin. EVA-11 osallistuu myös MOPANin Technical Working Groupin toimintaan sekä tukee KEOa MOPAN-yhteistyössä (ml. UNFPA-arviointi). Lisäksi yksikkö jatkaa aktiivisesti yhteistyötä muiden kansainvälisten ja kotimaisten arviointiverkostojen kanssa kuten esim. UNEG, UNDP:n National Evaluation Capacity (NEC), Suomen Arviointiyhdistys (SAYFES) ja Euroopan arviointiyhdistys EES (European Evaluation Society).

Lisäksi evaluointiyksikkö toimii kiinteässä yhteistyössä KPT:n kanssa sekä tukee Suomen Agenda2030-toimeenpanon arviointia.

5.3. Evaluointiosaamisen kehittäminen ja koulutus

EVA-11 vastaa evaluointikoulutuksen järjestämisestä ministeriössä. **Evaluoinnin peruskoulutusta järjestetään pääasiassa verkkomuotoisena itseopiskelupakettina**. Tämä englanninkielinen verkkokoulutus on kaikille avoin, ja sen suorittamisesta saa todistuksen (<https://www.eoppiva.fi/koulutukset/development-evaluation-basic-course/>). Koulutus on tarkoitettu evaluointeja hallinnoiville virkamiehille, ministeriön kumppaneille sekä kaikille evaluoinnista kiinnostuneille sidosryhmille. eOppiva-kurssialustalla voi opiskella evaluoinnin perusteet itsenäisesti ja omaan tahtiin verkkoluentoja, tehtäviä ja evaluointimanuaalia hyödyntäen.

Verkkomuotoista evaluointimanuaalia päivitetään säännöllisesti. Evaluoinnin manuaali on kaikille avoin ja löytyy eOppivasta osoitteesta: <https://www.eoppiva.fi/kurssit/evaluation-manual-2/#/>.

EVA-11 kokoaa laatimiaan **evaluointiosaamista vahvistavia materiaaleja Howspace-sivustolle 'EVA-space'**. Myös muiden virtuaalisten alustojen ja työkalujen käyttöä evaluoinneissa, sekä niiden yhdistämistä koulutuksiin ja tilaisuuksiin vahvistetaan.

EVA-11 on laatinut **koulutussuunnitelman**, jota päivitetään vuosittain. Vuoden 2024 suunnitelmaan kuuluvat KEPO-KYT peruskoulutukset. Syventäviä, temaattisia koulutuksia järjestetään tarpeiden ja resurssien mukaan. Koulutuksia voidaan järjestää joko EVA-11:n oman henkilöstön fasilitoimina tai kutsua kotimaisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita pitämään luentoja ja työpajoja ajankohtaisista aiheista. EVA-11 järjestää neljä kertaa vuodessa evaluointiklinikan tukea tarvitseville tiimeille. Lisäksi voidaan järjestää lyhyempiä tietoisukuja tai Brown Bag Lunch -tyyppisiä tapahtumia. Evaluointitoimintaa ja -tuloksia esitellään myös KEPO- ja tulospäivillä.

EVA-11 tarjoaa ulkoministeriöihin muille yksiköille myös ns. Help Desk -palvelua hajautettujen evaluointien eri vaiheissa. Omien asiantuntijoidensa lisäksi EVAlla on tarkoitusta varten käytössään myös ulkoistettu palvelu osana evaluointipalvelujen puitesopimusta.

Liitteet **1. Suunnitellut hajautetut evaluoinnit 2024–2026**

2. Keskitetyt evaluoinnit ja tarkastelut vuosina 2017–2023

